

NÉMETH, L., BÁBA, K., SZÖRÉNYI, L.:

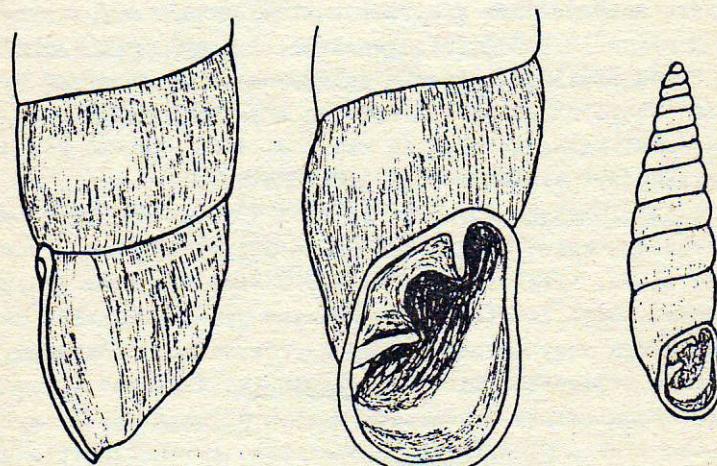
Uj Clausiliida faj Magyarországon: *Cochlodina fimbriata* /ROSSMÄSSLER, 1835/ - Eine neue Clausilie in Ungarn: *Cochlodina fimbriata* /ROSSMÄSSLER, 1835/

ABSTRACT: This article is reported about first appearance in Hungary of *Cochlodina fimbriata* /ROSSMÄSSLER, 1835/. Description of species and zoogeographical ranging are placed for determination of species of. *C. fimbriata*.

Az 1985. évi 11. Magyar Malakológus Találkozó alkalmával mód nyílt a Soproni-hegység nyugati részében, a Hidegvízvölgyben csigákat gyűjteni. E patakvölgy felső, kb. 3 km hosszu szakaszán öt gyűjtési pontról került elő Magyarország negyedik elő *Cochlodina* faja, a *Cochlodina fimbriata* /ROSSMÄSSLER, 1835/. Az elő példányok közül néhányat anatómiai vizsgálat céljára alkoholos anyagként tettünk el. Az anatómiai vizsgálatokat és rajzokat VARGA ANDRÁS készítette. Segítségéért ezuton mondunk köszönetet.

A faj leírása: méretei: 13-18 x 3,5-4,0 mm, háza balra csavarodó, külső megjelenésében a *C. laminata*-hoz hasonló. Orsó alaku, többé-kevésbé hasas, rövid, hengeres csucsi résszel. Héja áttetsző, rendszerint gyengén fénylő. Színe szarusárga vagy enyhén barnás-sárgás, néha vörösbarba, általában világosabb mint a *C. laminata*. Felszíne finoman, sűrűn vonalkázott, erősebb mint a *C. laminata*, de gyengébben mint a *C. orthostoma* esetében. A vonalkázottság az utolsó kanyarulaton erősebb mint az előzőökön. Felszínét gyakran humuszsavak okozta korróziós foltok borítják. Kanyarulatainak száma 10-12, mel yek közül az elsők lassan, majd a továbbiak egyre gyorsabban növekednek. Szájadéka szögletesbe hajló rombusz alaku, ives lekerekítésekkel, mint a *C. laminata*é széles-tojásdad /NORDSIECK, 1969a/. Szájadéka belül sárgásbarna vagy szarusárga színű. A szájadékban jól láthatóan egy fehér színű, kb. 0,5-0,8 mm széles garatduzzanat huzódik a szájadék peremétől kissé beljebb, azzal közel

párhuzamosán. Ez a garatduzzanat - az elő állatnál is - fehéres sávként áttetszik a héjon. A szájadék szegélye kissé megvastagodott peremmel türemkedett ki, a C.laminata-hoz hasonlóan. Alsó lemeze jól fejlett, és takarja a gyengén fejlett oszloplemezét. Felső lemeze szintén jól fejlett. Garatredői: a fény felé tartott héj tarkó részén három garatredő látszik, ellentétben a KISS, É. - PINTÉR, L. /1985/ cikkében írottakkal. Az alsó garatredő rövidebb mint a C.laminata-nál, a szájadékba szemből nézve alig felismerhető és általában nincs összeköttetésben a garatduzzanattal. Főredője többnyire párhuzamos az utolsó varrat vonalával és általában fehér színű /l.ábra/.

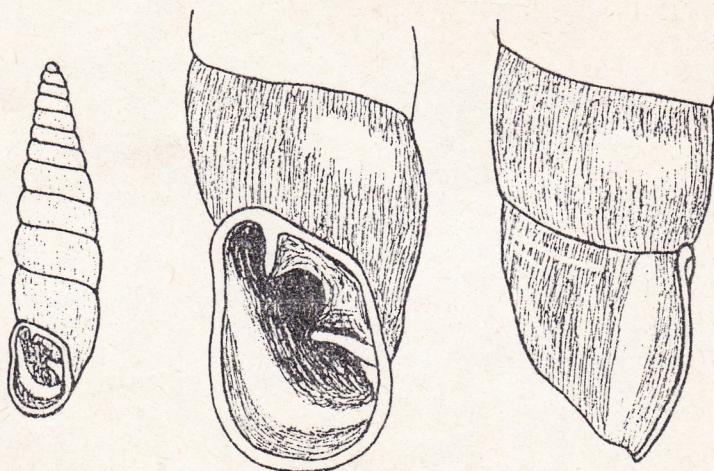
l.ábra

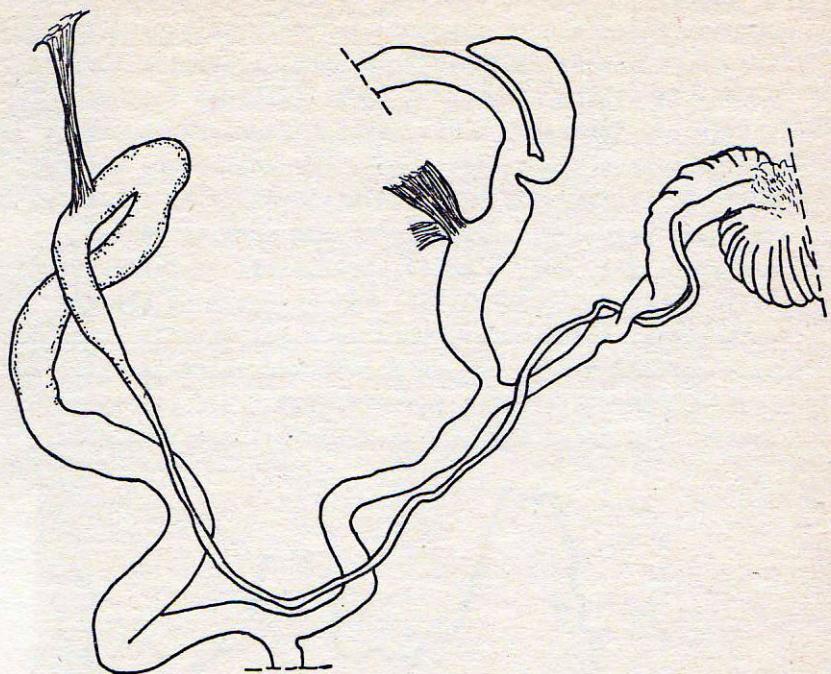
A Cochlodina fimbriata /ROSSM., 1835/ anatómiáját a 2., zárólemezét a 3. ábra mutatja. Az anatómiai viszonyok megegyeznek NORDSIECK /1969b/ által leírtakkal.

Korrekcio' /

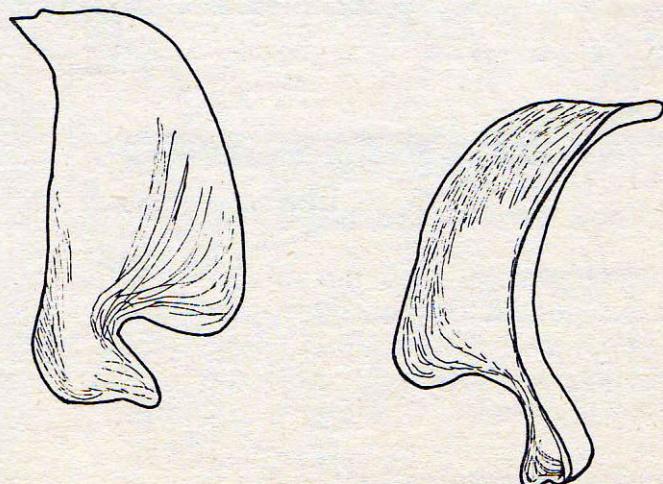
p 36, l. abra

Varga

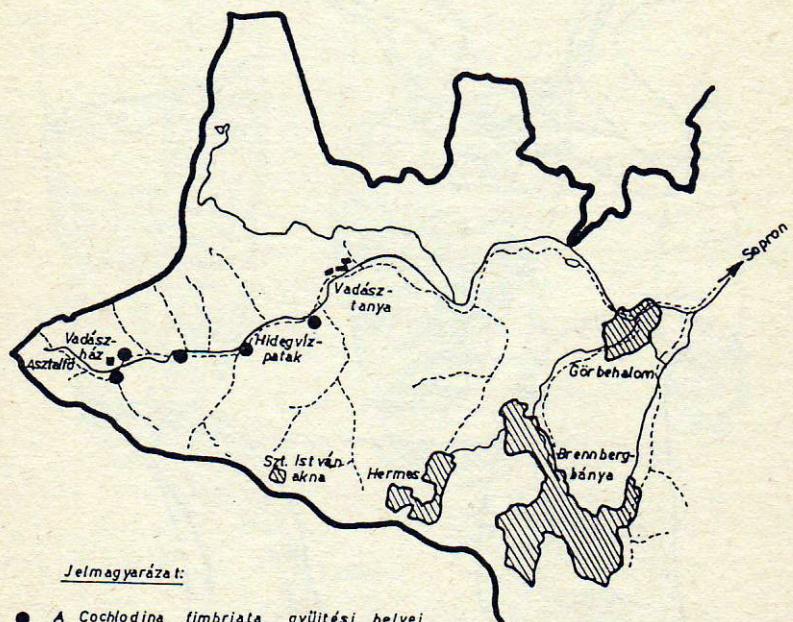

2. ábra

3. ábra

Előhelye: nedves, nyirkos, árnyékos helyeken találtuk az avar felszinén, korhadó fatörzseken, a Soproni-hegység két legnövedesebb növénytársulásában. Lelőhelye többnyire a patakot kisérő hegyvidéki égerligetekben volt /Alnetum glutinosae-incanæ/. A "Vadászház" magasságában az ut men-tén acsalapus /Petasitetum hybridī/ magaskórós növénytársulásból került elő. Uralkodó aljnövényzetét csalán alkotta. Meg kell jegyezni, hogy mélyfekvésű acsalapusokban nincs, ami arra utal, hogy a magas vizállásos, vizfeltöréses helyeket kerüli. SZÜRÉNYI /1985/ vizsgálatai alapján a patakközeli területeket, ahonnan a faj minden két növénytársulásból előkerült, nagyon csekély mész tartalom jellemzi /0,06-0,08%/, és a talaj savanyú, 3,9-5,5 ill. egyes esetekben 6,15-ös pH értékű. Az alapkőzet gneisz/4.ábra/.

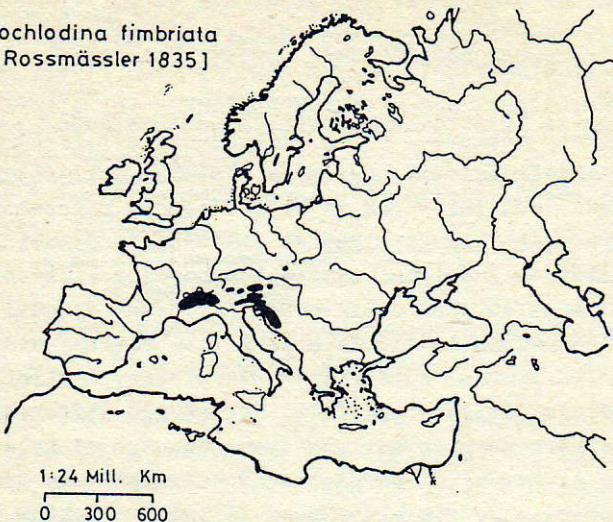

4.ábra

Állatföldrajzi helyzete: a faj állatföldrajzi besorolásához kiegészítettük JUNGBLUTH et al./1983/ fajelterjedési térképének hiányzó adatait ALZONA /1971/, JAECKEL, KLEMM, REISE /1957/, KLEMM /1973/, SOÓS /1943/ munkái alapján. Figyelembe vettük NORDSIECK a faj elterjedésére vonatkozó közlését. A faj elterjedése dél felől a Plješevica-Kapela-Velebit hegységek, Istria, Juli-Alpok, Karni-Alpok, Veneziai-Alpok /A Velebitben és a Kapelaban a leggyakoribb Clausiliidaenek említik/. A Dinaridáknak ezt a részét az Istriával egyetemben nevezik Illir-vidéknek. ÉNY Jugoszláviában a Dráva-Száva közének nyugati részén lévő hegyekben is él. Az area a továbbiakban disjunktávlik. Előfordul Ausztriában /Voralberg, É-Tirol, Alsó-Ausztria, Stájerország/ is. Összefüggő előfordulása a Stájer-Alpokban és Karinthiában van. Nyugat felé összefüggő előfordulási területe van a Francia- és Svájci-Jurában, a Fekete-erdőben az Allgaui-Alpokig. Elszigetelt előfordulása ismeretes az ÉNY-szlovákiai Vtačník-hegységben /LOŽEK, 1964/, ahol 1984 évi tapasztalatok alapján a Hidegvíz-völgyi előforduláshoz hasonlóan a patavölgy felső szakaszán fordul elő. A Karawankákban való előfordulására vonatkozóan az idézett szakmunkákban nem találhatók adatok.

A faj areájának kiterjedésére vonatkozó adatokat, a szárazföldi csigák állatföldrajzi besorolásánál, a BÁBA /1982/ által használt 1:24 milliós méretarányú térképre vittük fel, a pontterképezés részletgazdagságának igénye nélkül /5. ábra/. Az area elemző módszer /VARGA, 1977/ alapján megállapítható a megfelelő faunakörhöz való tartozás. Az area elemzés, a hasonló areák fedésbe hozása révén megállapítható, hogy a C. fimbriata illir faunaelem. Az area magja az Illir-hegyvidékre esik. A C. fimbriata a vele együtt előforduló Cochlodina-fajokkal szimpatrikus /NORDSIECK, 1969b/. Közös vonása az illir faunaelemeknek /BÁBA, 1982/, hogy areájuk észak felé az Alpok és Kárpátok területén feldarabolódik /disjunktávlik/. Jellemző továbbá, hogy a montán növényzeti zónához kötöttek. A C. fimbriata 450-1780m között fordul elő /KLEMM, 1973/.

Cochlodina fimbriata
[Rossmässler 1835]

5.ábra

Az illir faunakör elemei, mint a C.fimbriata is /NORDSIECK, 1969a/ a bükkös övben /Fagion/ fordulnak elő. A szubkontinentális és szuboceáni klimaterületek felé az illir fajok expanzióját a különösen nedves mikroklimáju azonállis növénytársulások leszik lehetővé. Esetünkben ilyenek a patakot kísérő acsalapus és hegyvidéki égerligetek. Az illir faunakör faunaelemei az interglaciálisok nedves periódusaiban terjedtek szét /BÁBA, 1986/. Az areák feldarabolódása a hüvös, vagy száraz-meleg periódusokban történetett meg.

JUNGBLUTH et al./1983/ a C.fimbriata mész kedvelőnek tünteti fel. A faj előfordulási területén a 800-1500mm-es évi csapadék /a Fagion illiricum növényzeti zónára és a DK-i-Alpok bükköseire vonatkozóan, ahol a faj elterjedt/ mellett másodfokú hygrikus oceanitási fokozatot állapított meg JAGER /1968/. Ez azban arra utal, hogy ilyen csapadék mellett a talajok felső rétegei mindig

kilugozottak. Ennek következménye a savanyu podzolos erdőtalajok kialakulása, mely mész-alapkőzetű talajokra is jellemző lehet.

Csak fosszilis adatok alapján lehetne megállapítani, hogy a C.fimbriata előfordulása a Soproni-hegységben a faj terjeszkedését jelenti-e, vagy lelőhelye egy korábbi nedvesebb periódus fenmmaradt izolatuma.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Verfasser berichten über den Neunachweis von Cochlodina fimbriata /ROSSM.1835/ in Ungarn. Der Lebensraum der Art - Soproner Bergland, Hidegvizvölgy - ist ein Bergbachtal. Das Grundgestein ist Gneis, mit geringen Kalkbeimengungen. Vermutlich ist C.fimbriata in diesem Tal autochthon; dass sie bisher noch nicht gemeldet wurde, weist nur auf die noch mangelhafte Durchforschung desselben hin. Der Artikel umfasst die Beschreibung des Gehäuses, der Anatomie und des Clausiliums. Das Vorkommen wird mit der zoogeographischen Verbreitung der Art in Beziehung gesetzt.

IRODALOM

- ALZONA,C./1971/: Malacofauna Italica. Atti della Società Italiana di Scienze Naturali e del Museo Civico di Storia Naturale de Milano.Milano, CXI:pp:433. - BABA,K. /1982/: Eine neue zoogeographische Gruppierung der ungarischen Landmollusken und die Wertung des Faunabildes. Malacologia,22/1-1/:441-454. - BABA,K./1986/: Magyarország szárazföldi csigáinak besorolásához felhasznált faj area térképek és értelmezésük.II.Fol.hist.nat.Matr.11 /megjelenés alatt/. - JAECKEL,S.G.-KLEMM,W.-MEISE,W. /1957/: Die Land und Süßwasser-Mollusken der Nördliche Balkanhalbinsel.Abh.und Berichte aus dem staatliche Mu-seum für Tierkunde und Forschungsstelle .Dresden 23/2/: 141-205. - JÄGER,E./1968/: Die pflanzengeographische Ozeanitätsgliederung der Holarktis und die Ozeanitäts-bindung der Pflanzenareale.Feddes Repertorium,Berlin. 79/3-5/:157-335. - KERNEY,M.P.-CAMERON,R.A.D.-JUNGBLUTH, J.H./1983/: Die Landschnecken Nord und Mitteleuropas. Paul Parey,Hamburg.pp:384. - KISS,É.-PINTÉR,L./1985/: A magyarországi recens Clausiliák revíziója/Gastropoda/.Soosiana,13:93-144. - KLEMM,W./1973/: Die Verbrei-tung der rezenten Land-Gehäuseschnecken in Österreich.

Denkschr. Österr. Akad. Wiss. Math. nat. Kl., 117:1-503. -
LOŽEK, V./1964/: Quartärmollusken der Tschechoslowakei.
Rozprawy Ustredniho ustavu geologického. Tsch. Akad. der
Wiss. 31:1-374. - NORDSIECK, H./1969a/: Zur Anatomie und
Systematik der Clausiliens IV. Cochlodina dubiosa und
ihre Stellung im Genus Cochlodina. Arch. Moll., 99:1-20.
NORDSIECK, H./1969a/: Zur Anatomie und Systematik der
Clausiliens V. Genitalsystem und Systematik der Genus
Cochlodina. Arch. Moll., 99:107-132. - SZÖRÉNYI, L./1985:
Uj csigafaj a magyarországi faunában: Macrogastra den-
sestriata/ROSSMÄSSLER, 1835/. Soosiana, 13: 55-58. - SOÓS,
L./1943/: A Kárpát-medence Mollusca-faunája. Budapest.
pp:478. - VARGA, Z./1977/: Das Prinzip der areal-analy-
tischen Methode in der Zoogeographie und die Faunene-
lemente-Einteilung der europäischen Tagschmetterlinge
/Lepidoptera: Diurna/. Acta Biol. Debrecina, 14:223-285.

NÉMETH LÁSZLÓ

Budapest
Rekettye u.24.
H-1155 - Ungarn

DR. BÁBA KÁROLY

Szeged
Vár u.6.I/5.
H-6720 - Ungarn

SZÖRÉNYI LÁSZLÓ

Sopron
Határör u.13.I/5.
H-9400 - Ungarn